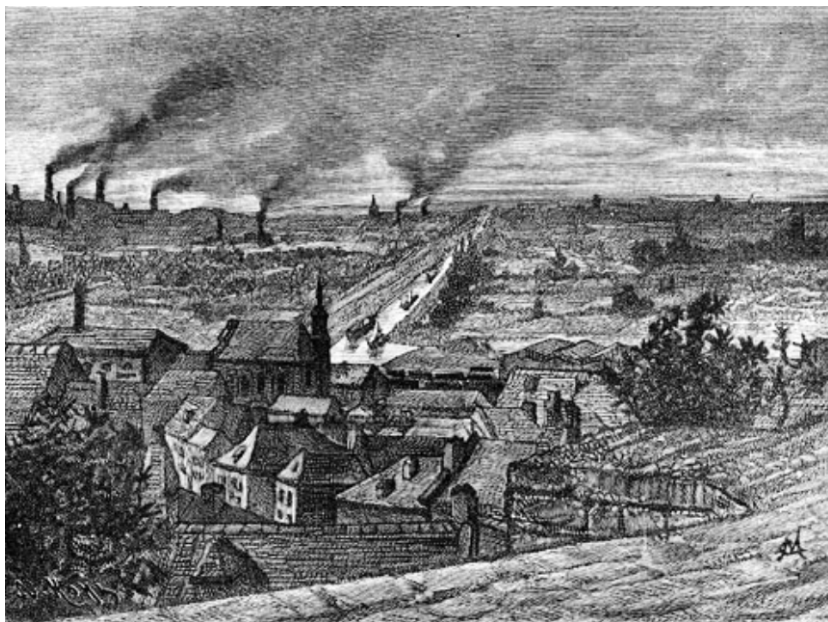

Gezicht op de omstreken van Bergen.

I

Ik nodig de lezer uit, een deel van België met mij te bezoeken: het Waalse land, bewoond door een geheel ander ras dan het Vlaamse, drukker, rumoeriger, hartstochtelijker van aard, levendiger in voorkomen en gebaren: een ras, dat al heeft het ook een grote en rijke historie achter zich, toch niet in gelijke mate door de herinnering aan dat verleden wordt beheerst en onder de wisseling van het fortuin niet is bezweken. In het leven van deze mannen, wier bloed sneller door hun aderen stroomt, is geen plaats voor mijmeren en peinzen over het verleden, over de oude dagen, die sinds lang zijn voorbij gegaan; zij hebben geen tijd om te luisteren naar de wonderzoete fluisterende stem der traditie en de sage, die als muziek in de oren klinkt, maar ook zo dikwijls een ontzenuwende en verzwakkende invloed uitoefent, en de fiere kracht tot daden in het harte uitdooft.

Zij hebben geen tijd, want de felle koorts van het moderne leven heeft hen aangegrepen; de rusteloze ontdekkingen van de wetenschap, de onophoudelijke vorderingen van de industrie drijven en zwepen hen voort; hun leven is welhaast een voortdurend gevecht, een nimmer pozende strijd, die de inspanning vordert van alle krachten en die niet vol te houden zou zijn, als niet het elastischer, opgewekter temperament telkens met nieuwe moed en nieuwe energie bezielde en de zware lasten van het levenslicht deed achten.

En zijn ze niet in waarheid een groot slagveld, die mijnndistricten, waar de mens en de natuur in rusteloze kamp hun krachten beproeven; waar de strijders, dag aan dag, in dichte gelederen aanrukken, gewapend met spade en bijl en houweel en honderd andere werktuigen van de vernieling, om de tegenstand te overwinnen van de oude titaan Tellus en hem zijn diep verborgen schatten te ontrukken. Al verder en verder rukken zij voort, telkens op nieuwe veroveringen uitgaande in de onderaardse holen, in dat huiveringwekkend gebied van nacht en dood, waar, als in catacomben, de versteende overblijfselen van vroegere wereldperioden liggen opgetast, waarop en waarmee de moderne beschaving haar steden bouwt.

Maar de oude titaan verdedigt zijn gebied voet voor voet: beter dan een door Hephaistos gesmeed schild, dekken hem zijn duistere geheimenissen, de ontelbare hinderpalen die zijn vijand op de weg ontmoet, de noodlottige hinderpalen en verrassingen, die loeren bij elke tred. Het is een hardnekkige verbitterde strijd, een kamp op leven en dood. Als een monsterachtige hydra, in haar duister hol verscholen, knarsetandt en brult de oude titaan bij iedere slag, die hem een nieuwe wonde toebrengt: iedere duimbreed grond betwistende, trekt hij onwillig achteruit, al verder en verder wijkende in het ondoordringbare ingewand van de aarde; maar vreselijk wreekt hij zich over zijn nederlagen door plotselinge, moorddadige, verraderlijke slachtingen, als te midden van rook en vlammen, die het gedrocht

uit honderd monden braakt, de onverschrokken pioniers verpletterd neerzinken onder de instortende gewelven, of snakkend naar lucht de adem uitblazen in een dampkring van gas; of wel, levend begraven, al de martelingen ondergaan van de langzame hongerdood.

Toch, hoe vreselijk het monster moge zijn, over welke moorddadige wapens hij mag beschikken, toch wordt voet voor voet het rijk van de duistere titaan veroverd; toch dringen de kloekscharen al verder en verder door in de ongemeten en ongepeilde afgronden, waarin hij schuilt en waarin hem de lichtstraal vervolgt, die de mens de weg wijst in het harte van de aarde.

*Daar naderen de delvers met spa en houweel;
Zij spitten in de aardkorst, en boren de schacht,
en dringen al verder door modder en nacht!
Aan 't rammelend rad vliegt de korf op en neer;
De zwoegende pomp gaat het water te keer;
De moker rinkinkt, en de koker verwijdt:
Voorbij zijn lagen van zandgruis en krijt:
Nu glinstert... de steenkool!... De mijnegroef ontsluit,
en breidt tot spelonken en gangen zich uit,
tot straten en pleinen, door balken geschraagd,
Waar 't lampje de schaduw verlicht, niet verjaagt!
Hier woelen, diep onder het zeebed, benêen
De zeilende schepen, de werklieden dooreen;
En 't paard voor zijn kar, met bedaard overleg,
Vindt, dampend van zweet, door die Orkus zijn weg.
Omhoog maar! omhoog maar! gij kostelijke vracht,
Waar 't zonlicht u kust en - vooruitgang u wacht!*

Men begrijpt welk een invloed zo'n levenswijze moet uitoefenen op een van nature stoutmoedig, ondernemend, onbuigzaam ras, dat zich niet licht door moeilijkheden en tegenspoeden laat ontmoedigen, en begaafd is met die voortvarende energie, die telkens de perken uitzet van de menselijke werk-

zaamheid. Wie deze kloeke bevolking van onverschrokken strijders naar waarde schatten wil, die moet met eigen oog het altijdddurend wonder van deze mijnindustrie hebben aanschouwd, haar schatten gaande opsporen in de ingewanden van de aarde; die moet door de verbazingwekkende schacht zijn afgedaald naar de schier onpeilbare diepte, waar een volk van kobolden leeft en werkt, ieder ogenblik blootgesteld aan het gevaar om weggeslingerd te worden in de gapende afgrond, of verpletterd onder een lawine van stenen en gruis, of neergebliksemd door de vlammeende ontploffing van het mijn-gas; die moet vooral ook getuige zijn geweest van de stemming na een van die vreselijke rampen, als gehele dorpen wenende opgaan om de verminkte lijken op te sporen van vaders en echtgenoten, van broers en zonen; die moet hebben gezien, hoe, na de eerste ogenblikken van schrik en ontzetting, langzamerhand de kalmte terugkeert in de gemoederen, hoe de moed weer herleeft en tevens de rustige doodsverachting en het onvernietigbaar plichtbesef, dat de overgeblevenen, zodra de laatste dode in zijn graf is ter ruste gelegd, ernstig en kalm doet terugkeren naar de akelige afgronden, waarin hun broeders een zo gruwelijke dood vonden.

Er is inderdaad geen voorbeeld van, dat ten gevolge van een van die verschrikkelijke catastrofes, in de duistere diepte, drie of vierhonderd meters onder de grond, een van hen die aan het verderf ontkwamen, de gevaarlijke post heeft verlaten, waar hij een ogenblik, te midden van de rossige gloed van de uitbrekende vlammen, de dood in het aangezicht heeft gezien.

Niet vreemd, dat dit altijd herboren gevaar, die als het ware onbewuste heldenmoed, die zekere mate van onverschilligheid tegenover het onontkoombaar noodlot, in het eind een geslacht hebben gevormd en geteeld, tegen alle beproevingen gehard, in het vuur gelouterd en gestaald, en voor niets terugdeinzen-de in het stille besef van rustige, onverwinnbare kracht.

Wij zullen deze mannen aan het werk zien, niet enkel in de mijnen, maar ook in hun fabrieken en werkplaatsen, de ele-

menten bedwingend, standhoudend tegen de verterende vuurgloed van de smeltovens. En rondwandeland door het Waalse land, zullen wij gaandeweg voor onze verbeelding het beeld zien verrijzen van dat merkwaardige België, dat zo sterk sprekende tegenstellingen tot een hogere eenheid poogt samen te binden.

Want, in waarheid, men zou bijna menen dat de diplomaten, die de Vlaamse en de Waalse gewesten tot een politieke eenheid verenigden, dit enkel deden om de wijsgerige onderzoeker binnen een klein bestek de scherpste contrasten te kunnen aanbieden. Evenals uit een geologisch oogpunt, de onafzienbare groene weidevlakten van Vlaanderen en de bergachtige vallei van de Maas met haar aaneenschakeling van rotsen en ravijnen, twee geheel verschillende landen zijn, die zo goed als niets met elkander gemeen hebben; evenzo behoren de bewoners van die streken tot twee geheel verschillende rassen, die, van de band van de politieke eenheid en van het gemeenschappelijk materieel belang, schier in elk opzicht van elkaar afwijken. Gaat de een, bij de vervulling van zijn dagelijkse arbeidstaak, ernstig, stil, kalm zijn gang, in zichzelf gekeerd, volhardend, maar weinig geneigd tot luidruchtige openbaring van zijn gevoelens; de ander daarentegen is in de hoogste mate mededeelzaam, draagt zijn hart op de tong, maakt zich de arbeid licht door vrolijkheid en dartele scherts, is bewegelijk, prikkelbaar, rumoerig, opvliegend van aard.

Te Bergen, te Namen, te Luik waant men zich bijna in Frankrijk verplaatst; en niet alleen de bewoners van de grote steden, maar ook de bevolking van de landelijke vlekken en dorpen toont in haar gehele wijze van denken en handelen zekere verwantschap met het Franse volk. In dit etnologisch onderscheid vindt u, voor een deel, de verklaring van die erfelijke vijandschap tussen Vlamingen en Walen; en ook de verklaring van die voortdurende hang van het Waalse element naar het bondgenootschap met Frankrijk, van dat verenigd optreden van de Waalse en de Franse adel tegen het democratisch revolutionair

streven van de Vlaamse gemeenten.

Ik zei het reeds, wie het Waalse volk inderdaad wil leren kennen, moet het gadeslaan bij zijn arbeid, bij de rook van zijn kolen, bij het oorverdovend geraas van zijn machines. Een groot deel van het Henegouwse land, dat wij gaan bezoeken, is het best te vergelijken bij een reusachtige smidse; de steenkool en het ijzer hebben eindelijk hun stempel op het landschap zelf gedrukt en daaraan een onbeschrijfelijk woest en zonderling aangrijpend voorkomen gegeven, dat u denken doet aan sommige kringen van Dante's hel, waar het verschroeïend vuur alle plantengroei heeft gedood. Van het terras van het kasteel van Bergen overziet de blik een wijde, golvende, kale vlakte, hier en daar met een armelijke, verschrompelde flora besprenkeld en overdekt met een vuile, met de dag dichter wordende lijk-wade van rook en roet, afkomstig uit de hoge schoorstenen van de talloze fabrieken.

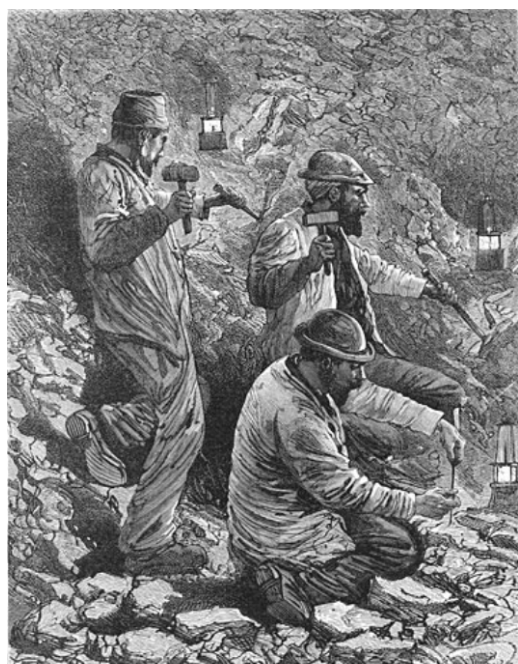
Deze gruwel kenden althans onze voorouders niet. Onder die langzaam, maar gestadig wassende zondvloed van kolendamp, wordt de dampkring doortrokken van roetkleurige tinten, die zelfs het daglicht van zijn glans beroven; de zon zelf zinkt weg in een zee van vuile zwarte dampen, als een schip in een oceaan van inkt. Welk een overgang voor wie, als wij, uit het idyllische Vlaamse land komt, uit dat stille, kalme paradijs van malse groene weiden, het beloofde land van herders en runderen! Hoe moeilijk gewent zich onze blik, waarin zich nog het liefelijk beeld van het Vlaamse landschap weerspiegelt, aan die sombere, geschonden, donkere natuur; aan die doffe, in stinkende nevel gehulde horizon, waartegen zich de zwarte massa's aftekenen van een menigte vormeloze, kale en naakte heuvels en terpen! Hier strooit de rozenvingerige dageraad geen regen van topazen, robijnen en smaragden over de met schitterende dauwdroppels besprenkelde weiden; nee, als een gewonde in onreine doeken gewikkeld, bevlekt hij de hemel met een bloedrode streep, wier kleur weldra verdoofd wordt door

het vuile zwarte stof, in dichte wolken opdwarrelend van de dorre aarde. Poog hier geen herderszang te beluisteren, en zoek niet naar de ruisende voetstappen van de dichtertelijke sage, rondwandelende door het bloeiende land: deze aarde is vervloekt; een onuitblusbaar vuur verteert haar ingewand; legioenen schoorstenen braken onophoudelijk zwarte rookwolken over haar uit, die haar met een vuil stinkend lijkkleed overdekken. Overal wordt het oog beledigd door stijve, geometrische figuren en bouwsels, wier wonderlijk verwarde lijnen en omtrekken zich als zware zwarte strepen aftekenen tegen de zwartachtig grijze hemel en van verre lijken op de geraamten van reusachtige walvissen. Overal een afschuwelijke chaos van schoorstenen, van balken, van bouwwerken, nauwelijks van elkaar te onderscheiden bij de twijfelachtige schemering van die onreine dampkring, en het gelaat van de aarde bedekkend als met een reusachtig masker van ijzer en hout.

Nog eens, deze vloek en deze gruwel kenden onze voorvaderen niet; zulke onvergefelijke ontwijding van de natuur hebben hun ogen nooit aanschouwd.

Van het kasteel te Bergen overziet men het middelpunt van het kolendistrict. Verderop, naar de kant van Charleroi, die andere krater, die onophoudelijk een vlamme stroom van kool en ijzer uitbraakt, vindt men naast de steenkolenmijnen, ook pletterijen en glasblazerijen; maar hier heerst de kolenindustrie alleen en onverdeeld, in geheel de landstreek, onder de naam van de Borinage bekend. Niets leidt hier de aandacht af van het grote werk van de kolenontginning; alle krachten en vermogens, alle werkzaamheid en inspanning is op dit een doel gericht; allen verwachten brood, welvaart, rijkdom van het zwarte goud, dat het nimmer rustende houweel van de delvers aan dit onderaardse Californië ontrukkt. Het hijgend snuiven van de machine, die de kooien rusteloos op en neer doet gaan, een schelle symfonie - die u nimmer vergeet als zij eenmaal uw oren trof - is als de gloeiende, gejaagde ademhaling van het

koortsige leven dat daar in de diepte woelt. Nu en dan stijgt een geweldig geloei, als van gewonde bizons, uit de schoot van de aarde op, gelijk een kreet van smart en woede van de ver-toornde titaan. Deze en andere geluiden, de ratelende donder van de wagons die in volle vaart over de platformen rollen; het gelui bij de aankomst en het vertrek van de kooien; en beneden in de galerijen, het rammelen van de door paarden langs de rails voortgetrokken of langs een schuine helling afglijdende karren, het brullen en stampen van de machines: - dit alles te-zamen vormt een onharmonisch, oorverscheurend, verdovend

orkest, een baaierd van geluiden, wel passend bij de akelige doodsheid van dit sombere landschap, waarover de hoge schoorstenen, als zo-vele gapende dra-kenmuilen, onophou-delijk wolken van zwarte rook en vuilen kolendamp uitbraken.

Mijnswerkers in de steenkolenmijn.